

در نشست مشترک انجمن پسته و اتحادیه صادرکنندگان خشکبار ایران بررسی شد

صادرات پسته و خشکبار؛ مسائل و مشکلات

حجت حسنی
جانشین دبیرکل

نشست مشترک انجمن پسته و اتحادیه صادرکنندگان خشکبار ایران، پیرامون بررسی بازار و مسائل و چالش‌های صادرات پسته و خشکبار در تاریخ دوم مردادماه سال جاری به میزبانی اتحادیه و در محل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران برگزار شد. در این جلسه علیرضا پیمان‌پاک رئیس سازمان توسعه تجارت ایران، ولی‌اله فریادرس مدیرکل دفتر مقررات و استانداردهای بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی و صالح عسکری مشاور رئیس سازمان توسعه تجارت حضور داشتند. و فعالان صنعت پسته و خشکبار از اقصی نقاط کشور به بیان مسائل و مشکلات صادرات پسته و خشکبار ایران پرداختند.

شرح وضعیت نابسامان بازار پسته

در ابتدای جلسه محمدحسن شمس‌فرد، رئیس اتحادیه صادرکنندگان خشکبار، ضمن خوش‌آمدگویی به حاضرین در جلسه، شرح مختصری در خصوص وضعیت نابسامان بازار پسته در سال جاری محصولی ارائه داد و ریشه این نابسامانی را در مقررات ارزی دولت دانست.

وی با طرح این سوال که چطور یک صادرکننده باید محصول را با قیمتی به نرخ ارز آزاد از کشاورز خریداری کند و سپس ارز حاصل از صادرات را که بعد از چندماه با مشقت فراوان وارد کشور می‌کند، به قیمت ارز نیمایی در اختیار دولت قرار دهد؟! شمس‌فرد افزود: «طی دو سال اخیر ما برای رفع این مشکل با هر تصمیمی که بانک مرکزی گرفت، همراهی کردیم، ولی نهایتاً این بانک مرکزی بود که هر بار به وعده خود عمل نکرد.» وی در پایان ابراز امیدواری کرد که به همت سازمان توسعه تجارت این مسئله به سرانجام برسد.

دولت در حق این بخش جفا نکند

در ادامه جلسه، رئیس هیئت مدیره انجمن پسته ایران با اشاره به اینکه صنعت پسته همواره در برهه‌های مختلف و در شرایط مختلف تحریم با صادرات این محصول ارزآور در چرخه اقتصادی کشور راه گشا بوده گفت: «امیدواریم در شرایط فعلی که اهمیت صادرات پسته به لطف صادرات محصولات انرژی‌بر و بزرگی همچون پتروشیمی‌ها کاهش یافته، مجموعه دولت در حق این بخش صادرات پسته و خشکبار کشور جفا نکند.» وی از تعهد ارزی به‌عنوان بزرگ‌ترین مانع صادرات محصول پسته نام برد و تصریح کرد: «امروز مسئله تعهد ارزی بزرگ‌ترین آسیب را به قشر کشاورز زده، چراکه کشاورزان با رنج زیادی محصول را تولید و هزار مشکل را تحمل می‌کنند، اما نمی‌توانند محصولشان را بفروشند؛ چون صادرکنندگان با موانع موجود رغبتی برای صادرات ندارند و از ریسک‌ها و فضای پر ابهام آینده واهمه دارند.»

محمد صالحی با استناد به آمار صادرات در سنوات اخیر تشریح کرد: «در سال۹۷ با ابلاغ بخشنامه تعهد ارزی، مقدار صادرات پسته به‌شدت کاهش یافت و ما در این سال تنها موفق به صادرات ۵۵ هزار تن محصول شدیم، درحالی‌که در سال‌های ۹۸ و ۹۹ با گشایش‌هایی که به‌وجودآمد و با کاهش فاصله نرخ ارز نیمایی و آزاد، شاهد رشد و رونق صادرات پسته بودیم. هرچند صادرکننده نیز می‌بایست به‌سختی رفع تعهد کند، ولی این امکان وجودداشت؛ به‌طوری‌که در سال ۹۸ حدود ۱۶۵ هزارتن و در سال ۹۹ حدود ۲۳۰ هزار تن صادرات داشتیم، ولی با فاصله گرفتن نرخ نیمایی و آزاد عملاً هیچ راه رسمی برای انجام صادرات و رفع تعهد برای یک صادر کننده وجودندارد.» وی در این زمینه چند سوال مطرح کرد و گفت: «چطور یک صادرکننده واقعی می‌تواند با صادرات از مبادی غیررسمی و از راه کارت اجاره‌ای رقابت کند؟! چطور صنعت پسته که در مرحله تولید و صادرات بالای ۹۷ درصد

هزینه دارد، می‌تواند با پتروشیمی که به لطف انرژی ارزان بالای ۵۰ درصد سود خالص دارد، رقابت کند؟! چطور یک صادرکننده واقعی می‌تواند محصولی را با حاشیه سود ۲ تا ۳ درصدی صادر کند، درحالی‌که به لطف بخش‌نامه‌های بانک مرکزی، صادرات هر کیلو از محصول با ۱۵ درصد ضرر همراه است؟ آیا راهی جز توسل به مسیرهای غیررسمی و یا عدم فعالیت برای یک صادرکننده باقی می‌ماند؟!» محمد صالحی صحبت‌های خود را با ارائه این پیشنهاد که برای تسهیل صادرات پسته در شرایط فعلی، بهترین راهکار اختصاص ارز حاصل از صادرات پسته به واردات یک گروه کالایی خاص به‌منظور ایجاد تقاضا برای ارز حاصل از صادرات پسته است، سخنانش را به پایان رساند.

صدور بخشنامه‌های متعدد، مانع بزرگ صادرات کشور

در ادامه جلسه، علیرضا پیمان پاک رئیس سازمان توسعه تجارت ایران در واکنش به صحبت‌های مطرح شده گفت: «ما طی یک‌سال گذشته در جلسات متعدد پیگیر رفع مسائل و مشکلات مرتبط با صادرات پسته بوده‌ایم و با بسیاری از مواردی که حاضرین به آن اشاره کردند اشراف کامل داریم.» وی اذعان کرد: «صدور بخشنامه‌های متعدد توسط دستگاه‌های حاکمیتی و قانون‌گذاری یکی از موانع بزرگ در زمینه صادرات کشور هستند» و افزود: «سازمان توسعه تجارت در این زمینه به‌طور مداوم با دستگاه‌های مربوطه پیگیری‌های لازم را انجام می‌دهد.» پیمان پاک مسئله ارز را به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین موضوعات حال حاضر صادرکنندگان دانست و گفت: «ما به جد این موضوع را در سازمان پیگیری کرده‌ایم و راهکارهای متفاوتی را برای رفع این موضوع با همکاری بخش‌های مختلف به‌کار گرفته‌ایم، ولی متأسفانه این راهکارها به‌دلایل مختلف به نتیجه نرسیدند.» رئیس سازمان توسعه تجارت ایران با اشاره به فرارسیدن موعد صادرات محصول جدید گفت: «همکاران من در سازمان در حال بررسی و ارائه پیشنهاد جدیدی برای رفع مشکل تعهد ارزی صادرکنندگان پسته هستند. این کار احتمالاً چند ماه زمان خواهدبرد، ولی باتوجه به فرارسیدن فصل صادرات پسته، با بخش‌ها و نهادهای ذیربط در حال مذاکره هستیم که بتوانیم ارز حاصل از صادرات پسته و خشکبار را به‌طور موقت به واردات برخی کالاهای مصرفی اختصاص بدهیم.» وی با اشاره به تلاش‌های این سازمان در زمینه مشوق‌های صادراتی و فعالیت‌های بازاریابی اظهار داشت: «سازمان توسعه تجارت پیرامون موضوع بازاریابی تلاش‌های زیادی کرده که از جمله آنها می‌توان به تأسیس مرکز تجاری قطر، باتوجه به برگزاری مسابقات جام جهانی قطر اشاره کرد.» پیمان پاک همچنین از مذاکرات برای ایجاد تسهیل برای تهاتر کالا با رفع تعهد ۱۰۰ درصدی برای صادرات به حوزه اوراسیا و ایجاد بسترهای ملاقات‌های تجاری برای شناسایی شرکای تجاری در بازارهای هدف خبرداد.

وی افزود: «با تغییر ساختار سازمان توسعه تجارت، امور مربوط گروه‌های کالایی به وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های ذیربط واگذار شده‌اند و این سازمان بر مسائل بین‌الملل تمرکز کرده‌است و تلاش می‌کند در این زمینه به توسعه صادرات ایران کمک کند.» علیرضا پیمان پاک در پایان صحبت‌های خود پیشنهاد داد تا برای پیگیری کلیه مسائل و چالش‌های صادرات خشکبار در معاونت اقتصادی ریاست جمهوری با جمعی از منتخبین حاضر، جلسه‌ای با ستاد هماهنگی اقتصادی برای اخذ برخی مصوبات خاص برگزار شود.

در ادامه، محمدرضا شمس‌الهدا، عضو پیوسته انجمن پسته گزارش آماری مبسوطی از وضعیت صادرات پسته در سنوات اخیر، وضعیت تولید و صادرات آمریکا و همچنین مولفه‌هایی مانند نرخ ارز آزاد و نیمایی ارائه داد. وی ضمن بررسی وضعیت صادرات بازارهای چین، هند و روسیه به بیان مسائل و چالش‌های هریک از این بازارها از جمله مسئله تعهد ارزی، مشکل تأخیر خطوط کشتیرانی، مشکل قیمت پایه گمرکی و عوارض گمرکی صادرات پرداخت.

تالار دوم، تلاش خوبی با ایرادهای اساسی

سپس، آرش علوی عضو هیئت امنای انجمن پسته با انتقاد از راهکار تالار دوم که بانک مرکزی پیرامون تعهد ارزی ارائه کرده‌بود، گفت: «تالار دوم تلاش خوبی بود، ولی ایرادهای اساسی داشت! اول اینکه این تالار جدا شده‌بود و عرضه کننده‌ای که وارد این تالار می‌شد با محدودیت‌های بسیاری مواجه می‌شد و معقولانه نبود! دوم اینکه در این تالار عرضه‌کننده مجبور بود نرخ را چند درصد پایین‌تر ارائه دهد که منطقی نبود! سوم، انحصار ایجادکردن برای چند صرافی بانکی صحیح نبود و ایراد داشت؛ اگر این مکانیسم مورد تأیید بود، چرا نمی‌بایست همه صرافی‌های مجاز کشور حضور داشته‌باشند! آخر اینکه اگر این امکان فراهم می‌شد که معاملات بر اساس کوتاژ صورت بگیرد، اساساً نیازی به تالار دوم نبود.»

علوی در خصوص ارز نیمایی تصریح کرد: «از چهار سال پیش، همواره به

دولت‌های مختلف گوشزد کرده‌ایم که ارز نیمایی یک رانت بزرگ برای صرافی‌هاست و ریشه آن بی‌اعتمادی بانک مرکزی به فعالان اقتصادی است.» وی با انتقاد از سیاست‌های بانک مرکزی نتیجه این سیاست‌ها را یک ضرر بزرگ برای کشور دانست و گفت: «همچنان‌که دولت در سال ۱۳۹۷ میلیاردها دلار از منابع ارزی کشور را به‌دلیل اصرار غیرمنطقی در عدم قبول واقعیت‌ها به هدر داد، امروز هم همان رویه در جریان است؛ تفاوتی ندارد که منبع این ارزهای ارزان قیمت نفت باشد یا محصولات پتروشیمی و یا هر منبع ملی دیگر، ولی نتیجه آن چیزی جز ضربه به منافع ملی نبوده‌است.»

این عضو هیئت امنای انجمن پسته ایران در خصوص عدم امکان رفع تعهد ارزی توسط صادرکنندگان پسته به‌دلایل منطقیِ اقتصادی گفت: «باید بپذیریم که ارز یک قیمت دارد و آن قیمت بازار آزاد است؛ حتی اگر مسئولین قبول نداشته‌باشند! بحث کارت اجاره‌ای معلول تصمیم‌گیری اشتباه سیاست‌گذار است و برخوردهای پلیسی مشکلی را رفع نمی‌کند. اگر صادرکننده‌ای ریسک استفاده از کارت اجاره‌ای را علی‌رغم همه معضلات و مشکلات آن می‌پذیرد، به‌دلیل این است که کسب و کارش را در معرض نابودی می‌بیند. شاید امروز مسئول دولتی ده‌ها ایراد برای کارت اجاره‌ای ببیند، ولی از دید کلان، کارت اجاره‌ای سوپاپ اطمینانی بوده که نگذاشته در اثر سیاست‌گذاری اشتباه از سال ۹۷ تا الان کار مملکت روی زمین بماند. اگر یک صادرکننده شرایط رقابتی داشته‌باشد، مگر دیوانه است که دنبال کارت اجاره‌ای با آن همه ریسک برود!»

دلایل اُفت تراز تجاری

جلیل کاربخش نایب رئیس هیئت امنای انجمن پسته و عضو هیئت نمایندگان اتاق کرمان و ایران در خصوص تراز تجاری استان کرمان توضیح داد: «در به‌روزترین گزارش تراز تجاری استان در ۴ ماهه ابتدای سال جدید، وضعیت تراز تجاری استان کرمان ۶۸۰ میلیون دلار منفی بوده‌است! درحالی‌که طی ۱۰ سال گذشته، ۷ سال تراز مثبت را تجربه کرده‌بودیم.» وی در خصوص دلایل اُفت تراز تجاری گفت: «طی ۴ ماه ابتدای سال، صادرات استان به‌شدت اُفت کرده و در عوض آن واردات به‌دلیل نرخ ارز جذابیت داشته‌است و صادرکنندگان نیز به‌دلیل مشکلاتی که در رابطه با تعهد ارزی وجوددارد، تمایلی به فعالیت و انجام صادرات نداشته‌اند.» کاربخش دلیل دیگر این مسئله را به مسدود شدن حساب‌های ۶ هزار فعال اقتصادی در کرمان و ورود نهاد امنیتی و احضار تعدادی از حق‌العملکاران و صادرکنندگان نسبت داد و گفت: «این فضای متشنج باعث شده صادرکنندگان تمایلی برای انجام صادرات از طریق گمرکات استان کرمان نداشته‌باشند.»

پیمان ارزی بزرگ‌ترین مشکل بر سر راه صادرات کشور

در ادامه امیرعلی عسگراولادی، عضو پیوسته انجمن، پیمان ارزی را بزرگ‌ترین مشکل بر سر راه صادرات کشور دانست و عنوان کرد: «در ابتدا گفتند سامانه نیما بستری برای آشنایی واردکننده و صادرکننده و مشخص‌کردن کانال‌های تبادل است و نرخ هم در این سامانه توافقی خواهدبود!» عسگراولادی با انتقاد از مداخله دولت در نرخ ارز در سامانه نیما اذعان کرد: «از زمانی که دولت قیمت‌گذاری کرد، معضلات ما صادرکنندگان شروع شد، چرا باید این ارز یارانه‌ای به واردکننده داده‌شود، درحالی‌که عملاً قیمت ارز مسیر خودش را می‌رود و بعد از اینکه شش ماه کالا با نرخ یارانه‌ای وارد شد، واردکننده فراموش می‌کند کالا را با چه نرخی واردکرده و با نرخ روز محصولش را به‌فروش می‌رساند!»

عسگراولادی ضمن ارائه پیشنهاد در رابطه با صادرات ریالی گفت: «در حال حاضر مشتری‌های چینی و هندی حاضرند برای صادرات ما ریال پرداخت کنند، چرا ما برای ریال ارزش قائل نشویم! تعهد ارزی ریالی برای خشکبار بگذارید!»

سیاست جبرانی برای افزایش هزینه‌ها اتخاذ نشد

در ادامه، ولی‌اله فریادرس مدیرکل دفتر مقررات و استانداردهای بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی در پاسخ به موضوعات مطرح شده گفت: «بروز برخی مسائل اجتناب‌ناپذیر هستند و کاهش صادرات از این دست است و من به مسائلی که در این زمینه وجوددارد می‌پردازم؛ بحث اول در مورد قیمت تمام شده‌است. از ابتدای سال ۹۹ که سیاست دولت بر حذف ارز ترجیحی نهاده‌های کشاورزی بود، برآورد ما این بود که ۲۵ هزار میلیارد افزایش هزینه به این بخش تحمیل خواهدشد که سیاست جبرانی برای این افزایش هزینه اتخاذ نشد. و در حال حاضر هم به‌دلیل سیاست مردمی‌سازی اقتصاد، مجدداً بخش تولید با تورم و افزایش هزینه‌ها مواجه شده‌است. باتوجه به وضعیت پسته ما تاکنون به‌دنبال به‌روزرسانی قیمت پایه گمرکی نرفته‌ایم؛ چرا که اگر به این کار ورود می‌کردیم، قطعاً به ضرر صادرکننده می‌شد. گمرک باید قیمت عمده‌فروشی را مبنای محاسبات قراردهد و قیمت ریالی عمده فروشی که مبنا قرار می‌گیرد، مشکل از جایی شروع می‌شود که در گمرک این قیمت را بر مبنای قیمت نیما به قیمت دلاری تبدیل می‌کنند و دوباره برای صادر کننده از بابت تعهد ارزی مشکل به‌وجود می‌آید.»

فریادرس درخصوص برگشت ارزهای حاصل از صادرات عنوان کرد که سازمان جهاد کشاورزی و سازمان توسعه تجارت می‌توانند موضوع را حل کنند. ولی رویه‌ای که درحال‌حاضر به‌عنوان مبادله کالابه‌کالا وجوددارد، مسائل زیادی خواهدداشت، خصوصاً اینکه به‌دلیل نبود زیرساخت به‌صورت دستی صورت می‌گیرد. وی گفت: «بخش عمده‌ای از کالاهای مصرفی را می‌توان از نیما خارج کرد و برای ارزهای صادراتی تقاضا ایجاد کرد.» فریادرس در خصوص نیم درصد عوارض صادرات عنوان کرد: «مصوبات هر دستگاهی را تنها خود آن دستگاه می‌تواند لغو کند و این مصوبه که توسط مجلس صادر شده را غیر از مجلس نمی‌تواند لغو کند. همچنین، شورای هماهنگی سران قوا نیز مرجعی است که می‌تواند در موارد اینچنینی مصوبه را لغو کند.»

از دیـد بانک مرکـزی بـازار ارز آزاد وجود نـدارد!

صالـح عسـکری مشـاور و بـازرس ویـژه رئیـس سـازمان توسـعه تجـارت در واکنـش بـه نقطـه نظـرات حاضریـن در خصـوص ارز آزاد تصریـح کـرد: «از دیـد بانـک مرکـزی بـازار ارز آزاد وجودنـدارد و ایـن بـازار آزاد کـه شـما از آن سـخن می‌گوییـد بـازار ارز قاچـاق اسـت و بانک مرکـزی ایـن بـازار را بـا ایـن منطـق به‌هیچ‌عنـوان نمی‌پذیـرد!»

وی در مـورد بـازار نیمـا گفـت: «بـازار نیمـا بـه لحـاظ سـاختاری این امـکان را دارد کـه شـما ارز خـود را در آن عرضـه کنیـد، ولـی آیا کسـی از شـما ایـن ارز را می‌خـرد؟ خیـر! چرا؟ چـون منطـق بازار نیمـا دو ایـراد اساسـی دارد؛ یکـی اینکـه فرآینـد ارتبـاط دوطـرف عرضـه و تقاضـا تنهـا به لحاظ حسـابداری اتفـاق می‌افتد و دو طـرف الزاماً همدیگـر را نمی‌بیننـد. نکتـه دوم اینکـه در ایـن بـازار بلوک‌های بـزرگ ارز هـم ممکن اسـت عرضه شـود، یعنـی هم‌زمـان ممکن اسـت بلـوک یک میلیـون دلاری و بلـوک ۴۰۰ میلیـون دلاری نیـز در ایـن بـازار عرضـه شـود که ایـن عـدم تناسـب می‌تواند نـرخ را پایین بکشد.»

وی ادامـه داد: «بـا ایـن منطـق و ایرادات وارده بـه بـازار نیمـا، سـازوکار تـالار دوم طرح‌ریزی شـد. در فرآینـد راه‌اندازی تالار دوم نیـز هـر نگرانـی کـه بانـک مرکـزی داشـت مرتفع شـد، ولی در این مرحله دو موضـوع حضور ذینفعان در بـازار که برای کسـب منافـع خـود بـا بانـک چانه‌زنـی می‌کردنـد و همچنیـن فصلی بـودن بازار پسـته و خشـکبار، موجب تعطیل شـدن ایـن تالار شـدند.» عسـکری توضیح داد: «باتوجـه به اینکـه تالار دوم قـدم مثبتی بـود کـه می‌توانسـت کار را از بن‌بسـت خـارج کنـد، شـاید بتوانیـم بـا برطـرف کـردن ایـرادات مجـدد آن را راه انـدازی کنیـم.» وی همچنیـن گفـت: «در زمینه تهاتـر هم باید سـازوکاری ایجاد شـود که در ایـن مـدل، راهکار باید عرضـه و تقاضا بـا یکدیگـر تناسـب داشته‌باشـند. آییـن نامـه و فرمول آن نوشـته شـده و در حال بررسـی هسـتیم تـا در صـورت موافقـت سـامانه مربوطـه را راه‌انـدازی کنیـم. این ایـده مقـداری پیچیدگـی دارد و نیـاز بـه زمـان دارد.»

محورهای مهم

آزاد یا نیمایی؟

چطـور یـک صادرکننـده بایـد محصـول را بـا قیمتـی بـه نـرخ ارز آزاد از کشـاورز خریـداری کنـد و سـپس ارز حاصـل از صـادرات را کـه بعـد از چندمـاه بـا مشـقت فـراوان وارد کشـور می‌کنـد، بـه قیمـت ارز نیمایـی در اختیـار دولـت قـرار دهـد؟!

تعهد ارزی

مسـئله تعهـد ارزی بزرگ‌تریـن آسـیب را بـه قشـر کشـاورز زده، چراکـه کشـاورزان بـا رنـج زیـادی محصـول را تولیـد و هـزار مشـکل را تحمـل می‌کننـد، امـا نمی‌تواننـد محصولشـان را بفروشـند

۴ پرسش کلیدی

- چطـور یـک صادرکننـده واقعـی می‌توانـد بـا صـادرات از مبـادی غیررسـمی و از راه کارت اجـاره‌ای رقابـت کنـد؟!
- چطـور صنعـت پسـته کـه در مرحلـه تولیـد و صـادرات بـالای ۹۷ درصـد هزینـه دارد، می‌توانـد بـا پتروشـیمی کـه بـه لطـف انـرژی ارزان بـالای ۵۰ درصـد سـود خالـص دارد، رقابـت کند؟!
- چطـور یـک صادرکننـده واقعـی می‌توانـد محصولـی را بـا حاشـیه سـود ۲ تـا ۳ درصـدی صـادر کنـد، درحالی‌کـه بـه لطـف بخش‌نامه‌هـای بانـک مرکـزی، صـادرات هـر کیلـو از محصـول بـا ۱۵ درصـد ضـرر همـراه اسـت؟
- آیا راهی جز توسل به مسیرهای غیررسمی و یا عدم فعالیت برای یک صادرکننده باقی می‌ماند؟!

ایرادهای تالار دوم

- تـالار جـدا شـده‌بود و عرضـه کننـده‌ای کـه وارد ایـن تـالار می‌شـد بـا محدودیت‌هـای بسـیاری مواجـه می‌شـد
- در این تالار عرضه‌کننده مجبور بود نرخ را چند درصد پایین‌تر ارائه دهد
- انحصار ایجادکردن برای چند صرافی بانکی صحیح نبود و ایراد داشت

صادرات ریالی

در حـال حاضـر مشـتری‌های چینـی و هنـدی حاضرنـد بـرای صـادرات مـا ریـال پرداخـت کننـد، چـرا مـا برای ریـال ارزش قائل نشـویم! تعهـد ارزی ریالـی برای خشـکبار بگذارید!